

KÖZLEMÉNYEK

RÉFI ATTILA

A MESKÓ-HADOSZTÁLY AZ 1813. ÉVI ŐSZI HADJÁRATBAN, AVAGY EGY DICSŐ PÁLYAFUTÁS BALSIKERŰ LEZÁRÁSA*

The Meskó Division in the Autumn Campaign of 1813,
or the Misfortunate Ending of a Glorious Career

The paper gives an overview of the career of Baron József Meskó de Felsőkubin (1762–1815), one of the most outstanding Hussar officers of Hungarian history who excelled in higher commanding ranks, too, yet he has been practically forgotten by now. The author places the main emphasis on the closing of the general's active career in the Battle of Dresden in 1813, and on the performance of the division fighting there under Meskó's command. The widespread and simplifying narrative claims that on the second day, 27 August 1813, of the monumental clash ending with Napoleon's victory, the division led by Lieutenant General József Meskó, fighting in the left wing of the Allies, fell into French captivity. The paper endeavours to outline the circumstances of the event which was much discussed in the period and in subsequent times, too. It can be ascertained, for example, that contrary to the many widespread statements only a smaller part of the division were taken prisoners. The greater part of the Imperial-Royal units captured together with the Meskó-soldiers were not part of the division's structure, they joined the general's forces only during the flight.

The author thinks that the prisoner-taking was not really Meskó's fault, but was caused rather by the unexperienced high command, by the unfortunate course of events and by the cumbersome maneuverability of the huge army. Thus, Meskó's inevitable capturing in the hopeless situation is no indelible spot in his military honour and memory.

Keywords: Lieutenant General József Meskó, Battle of Dresden, German Campaign of 1813, Bonaparte Napoleon, Imperial-Royal Army, Meskó Division, Joachim Murat, Nádor Hussar Regiment, Ferdinand Hussar Regiment, Klenau Corps

A Bonaparte Napóleon uralmának felszámolásához vezető úton sorsdöntőnek bizonyuló lipcsei csata egyik legfontosabb előzménye és gyakorlatilag főpróbája az 1813. augusztus 26-án és 27-én Drezdánál lezajlott összecsapás volt. Ez az ugyancsak monumentális méretű küzdelem még a korzikai géniusz győzelmével zárult. Ez volt az őszi hadjárat első csatája, ahol az óriási és soknemzetiségű szövetséges haderőből és főleg a hadvezetésből még hiányzott a kellő összhang és szervezethez, valamint az ilyen méretű hadsereg irányításához szükséges tapasztalat is.

* Készült az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) támogatásával, a PD 104358 számú „Huszárok, vértések, ulánusok. A császári-királyi hadsereg magyar, német és lengyel lovastízi elitjének összehasonlító vizsgálata a francia háborúk időszakában (1792–1815)” című kutatási program keretében az MTA BTK Történettudományi Intézetében.

Nevezett csata második napján egy magyar, illetve császári-királyi szempontból sajnálatos és a korszakban, de még utóbb is meglehetősen nagy visszhangot kapott és túlnyomórészt helytelenül megítélt eseményre került sor. A tanulmányban ennek a pontos körülményeit és okait próbáljuk felvázolni a számos elterjedt, téves állítással szemben.

Augusztus 27-én, a csata második napján, az elterjedt és leegyszerűsítő narratíva szerint, a szövetségesek balszárnyán a Meskó József altábornagy vezette hadosztály, élén a parancsnokkal francia hadifogságba esett.¹ Arra, hogy egy teljes császári-királyi magasabb egység ellenséges fogságba kerüljön, kevés példa volt. A leghíresebb talán Ulm esete 1805-ben. Ekkor, ráadásul Napóleon zseniális hadmozdulatának, illetve a katasztrofális császári-királyi hadvezetésnek köszönhetően, gyakorlatilag egy egész hadsereg kényszerült magát megadni. Az ilyen esetek szükségszerűen mindig nagy port kavartak, az érintett parancsnokra pedig gyakorlatilag letörölhetetlen szégyenbélyeget ragasztottak.²

Véleményünk szerint azonban a drezdai eset az ulmival ellentétben korántsem tekinthető szégyenletesnek. Első pillantásra gondolhatnánk ugyan, hogy ismét csak egy tehetetlenség, érdemtelenül a posztjára került császári-királyi tábornok szokásos szerencsétlenkedéséről volt szó. Az eseményeket, illetve a parancsnok addigi pályafutását megvizsgálva ugyanakkor egyértelműen kiderül, hogy erről egyáltalán nem beszélhetünk.

A Nógrád megyei Erdőtarcsán, régi magyar nemesi családban, 1762. január 28-án született felsőokubini Meskó József, későbbi báró és császári-királyi altábornagy ugyanis, vitathatatlanul minden idők egyik legkiválóbb magyar huszártisztje volt, aki ráadásul nem csupán csapattisztként, de magasabb egységek élén is kiemelkedően megállta a helyét.³ Ennek bizonyítására röviden felvázoljuk életrajzát és pályafutását, számos hőstette közül csak a legjelentősebbeket említve.

Meskó János és Gedey Johanna elsőszülött gyermekét eleinte nevelőnő tanította az alapismeretekre otthon, majd tízéves korában a soproni evangélikus gimnáziumba küldték. Egy esztendővel később azonban már a pozsonyi gimnáziumba került, ahol négy évig

¹ Hausser 860. o. (a tábornokot a hibás „Metzko” néven említve); Lieven 477. o.; Zichy 55. o.; de a Régi tábori akták vonatkozó iratanyaga is „A Meskó-hadosztály fogságba esése” (Gefangennehmung der Division Mesko) címet viseli. AFA Karton-Nr. 1529. 1813-8-594 bis 610.

² A névleg Ferdinánd főherceg parancsnoksága alatt álló németországi hadsereget, melyet ténylegesen a tábornoki főnökké kinevezett báró Karl Mack von Leiberich altábornagy vezetett, a dél-német területek szívébe vonuló Napóleon mindössze két kisebb ütközet megvívásával bekerítette. Mack így 1805. október 17-én kapitulációról szóló megállapodás aláírására kényszerült, melynek értelmében október 20-ig átadta a várost, hozzávetőlegesen 25 000 katonája pedig francia hadifogollyá vált. Az ulmi katasztrófa a Habsburg-hadsereg történetének egyik legszégyenletesebb eseményeként vonult be a történelembe. Ferdinánd főherceg még az utolsó pillanatban kitört a bekerítésből a lovasság zömével, melynek nagy része később ugyan fogságba esett, maga a főherceg viszont, nagy nehézségek árán, de megmenekült. Bodari 365. o.; Liptai – Borus 435. o.; Nagy 51. o.; Réfi 2005. 44–45. o.

Mack ellen még 1805-ben vizsgálat indult, mely végül az 1807. július 6-i ítélethirdetéssel zárult. Ennek alapján rangjától és kintünetéseitől való megfosztás mellett Josefstadt (ma Josefov néven Jaroměř település városrésze, Csehország) erdőjében letöltendő kétévi várfogságra ítélték. Azonban már 1808. augusztus elején császári kegyelemmel kiengedték börtönéből. 1813-ban pedig, a lipcei csata utáni győzelmi mámorban a szövetséges hadak fővezérének, a nemes lelkű Karl Philipp zu Schwarzenberg hercegnek a kérésére a császár 3000 forint évjáradékot állapított meg számára. Majd 1816-tól, szintén Schwarzenberg közbenjárására, ezt 4000 forintra emelte. 1819 végén pedig az uralkodói kegy révén rangfokozatát és kintünetéseit is visszakapta, vagyis formálisan is rehabilitálásra került. Neve ugyanakkor örökre összefonódott az ulmi vereséggel. Gramm 490., 492., 545., 547., 570., 574., 576. o.

³ Születésének dátumára és családi hátterére vonatkozóan lásd *Meskó* 2. o. és Meskó-család fol. 32.

tanult. Ezt követően a sárospataki református kollégiumban hallgatott filozófiát, teológiát és jogot.⁴

Kezdetben ügyvédnek készült, később azonban mégis úgy döntött, hogy a prókátorság helyett inkább katonának áll.⁵ Így 1779. november 1-jén önköltéséges hadapródként csatlakozott az akkor gróf Dagobert Sigmund Wurmser altábornagy⁶ tulajdonában lévő, később 8. hadrendi számot kapott huszárezredhez. Viszonylag gyorsan haladt előre a ranglétrán, így 1780-ban káplár (tizedes),⁷ 1787. október 1-jén pedig alhadnagy lett.⁸ Már az utolsó török háború idején különleges feladattal bízták meg: három káplárral és 30 emberrel a kor kiemelkedő hadvezére, báró Gideon Ernst von Loudon tábornagy személyes védelmére rendelték. Továbbá felsőbb helyről azt a titkos utasítást is kapta, hogy amennyiben a tábornagy vakmerő módon, túlságosan közel próbálna merészkedni az ellenséghez, őt ettől akár erőszakkal is visszatartsa.⁹

Báró felsőkubini Meskó József (Egykorú festmény alapján rajzolta Cserna Károly. Zichy 37. o.)

1790. február 1-jén másodkapitányként a később 6. hadrendi számot nyert, akkori Hadik-huszárezredbe helyezték. Ennek soraiban vitte véghez egyúttal első igazán jelentős fegyvertényeit is, melyekkel megalapozta hírnevét. Az első vezetés tétét a franciák elleni háború kitörését követően, 1792. április 30-án Quiévrain mellett (Osztrák Németalföld; ma Belgium) hajtotta végre, amikor a császári-királyi hadsereg elővédjében harcolva utolérte a francia utóvédet, és 11 ágyút, illetve több mint 1000 embert foglyul ejtett, valamint jelentős mennyiségű élelmet is zsákmányolt.¹⁰

1793. május 16-án elsőkapitánnyá lépett elő.¹¹ Ugyanezen év szeptember 15-én, a courtray-i (Osztrák Németalföld; ma Kortrijk, Belgium) ütközetet követően, amikor az elfáradt császáriakra 10 000 fős francia hadoszlop támadt, huszáraival feltartoztatta őket,

⁴ Meskó 2–4. o.

⁵ Uo. 5. o.

⁶ Utóbb, 1787-től lovassági tábornok, majd 1795-től tábornagy.

⁷ Meskó 6. o. – A 7. huszárezred 1804. évi mustrajegyzékében található 1783. november 1-jei dátum valószínű elírás következménye. Vö. ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591.

⁸ ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591.

⁹ B. Meskó 694–695. o.

¹⁰ Meskó 72–74. o.; B. Meskó 703. o.

¹¹ ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591.

amíg a főserg rendezte sorait.¹² 1794. április 29-én pedig Mouscronnál (Osztrák Németalföld; ma Belgium) egy ezredest és több tisztet ejtett foglyul 270 emberükkel együtt.¹³

Az 1796. évi hadjáratban, a korszak legkiválóbb magyarországi származású hadvezére, az akkor még altábornagyi rangot viselő Kray Pál is felfigyelt vitézségére, illetve tehetségére, és személyesen javasolta előléptetését vagy kiténtetését.¹⁴ Meskó végül 1797. augusztus 31-én nyerte el harmadik őrnaggyá történő kinevezését.¹⁵

1799. április 6-án Itáliában, a győztes magnanói csata utáni napon, Isola della Scalánál (Velencei Hercegség, Habsburg Monarchia; ma Olaszország) immár a 7. huszárezred másodőrnagyaként megverte az ellenség utóvédjét, és elfogta annak kórházát és készleteit, valamint egy sebesült francia tábornokot is.¹⁶ 1799. május 17-én ugyanakkor feladásra kényszerítette a piemonti Casale Monferrato (ma Olaszország) őrségét, majd megszállta a várost és fellegvárát.¹⁷

1800 áprilisában pedig javasolta, majd végre is hajtotta az Alpokban, a Mont Cénis nevű hágónál (Franciaország) a több mint 2000 m magasan fekvő francia állások, konkrétan egy 1300 főnyi őrséggel, 19 ágyúval védett ágyúház, kórház és postaház elleni támadást, ami a szövetségesek Savoyába¹⁸ jutásának a kulcsa volt. A merész vállalkozásra több napi előkészület után került sor. Meskó határőrökből és gyalogosokból állított össze 1200 főnyi különítményt, és minden katonájának egy pár vaskampót csináltatott, mintegy korabeli hegymászó felszerelésként, illetve 50 nagyobb szánkót is magukkal vittek, a remélt zsákmány könnyebb elszállítására céljából. Április 6-án éjfélkor sűrű ködben indultak négy külön csapatra bontva a franciák által járhatatlannak tartott és így nem is védett útvonalakon, a tavaszi hóolvadás miatt, állandó lavinaveszély közepette. Nem csoda, hogy többen le is zuhantak, illetve 30 főnek vissza kellett fordulni, mert nem bírták a megpróbáltatásokat. Végül 17 óra mászás után értek a francia állások közelébe, amelyek ellen, néhány óra pihenőt követően indítottak támadást. Ez viszont a franciákat annyira meglepte, hogy gyakorlatilag érdemleges ellenállást nem is fejtettek ki.¹⁹

Ezt követően, ugyanazon év június 14-én Marengónál (Szárd–Piemonti Királyság;²⁰ ma Olaszország), majd több más csatában és ütközetben is kitént. 1800. szeptember 15-én alezredes, majd november 26-án már ezredes. A János, liechtensteini herceg, altábornagy²¹ tulajdonába helyezett 7. számú huszárezred parancsnoka lett. 1801. augusztus 18-án pedig elnyerte a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjét, majd ennek köszönhetően 1804-ben a magyar báróságot is.²²

¹² B. Meskó 702–703. o.; Bodart 279. o.

¹³ Meskó 95–96. o.; Bodart 287. o. – Fenti eseményt a tábornok *Magyar Néplap*ban található rövid életrajza tévesen 1793-ra teszi, ráadásul a csata helyét is pontatlanul „Mouveron”-ként említi. Vö.: B. Meskó 702. o.

¹⁴ Wurzbach 424. o.

¹⁵ Lásd ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591.

¹⁶ Meskó 143–144. o.

¹⁷ Uo. 179. o.

¹⁸ A Szárd–Piemonti Királyság korábbi tartománya 1792-től a Francia Köztársaság uralma alatt állt.

¹⁹ Meskó 196–219. o.; B. Meskó 703. o.

²⁰ Az 1798–1799 folyamán fennállt Piemonti Köztársaságot a császári-királyi erők 1799-es sikeres elrenyomulása következtében 1799 nyarán felszámolták. Együttal, a király, IV. Károly Emánuel hazatérésével, visszaállt a korábbi Szárd–Piemonti Királyság.

²¹ 1808-tól lovassági tábornok, 1809-től tábornagy.

²² ML HR 7 1804 Karton-Nr. 7591, MMThO Fasciculus IV. M. 72; B. Meskó 710. o.; Kempelen VII. 164. o.

1805 őszen ezredével együtt sikerült kivágnia magát a már említett, híres-hírhedt ulmi bekerítésből, majd a heves francia üldözés ellenére visszavonulnia.²³ Ez pedig kizárólag a korszak legkiválóbb és legbátrabb katonáinak sikerült, így például Hertelendy Gábornak, a Nádor-huszárok első, legendás parancsnokának, a „huszár félisten”, báró vitézvári Simonyi Józsefnek vagy magának Karl Philipp zu Schwarzenberg hercegnek, Napóleon majdani legyőzőjének.

1808. június 23-i hatállyal Meskó József vezérőrnagyi kinevezést nyert, majd az 1809. évi inszurrekció során a Dunántúli kerület egyik dandárparancsnoka lett.²⁴

A nevezetes győri csata idején egy körülbelül 5300 fős, négy felkelő gyalogzászlóaljból, kilenc felkelő lovasszázadból és tíz ágyúból álló hadosztály élén Győrtől nyugatra, a Kis-Dunától egészen a Rábáig kiépített sánctáborban tartózkodott, komolyabb francia támadás nem érte őket. A csatát követően, miután a császári-királyi főserег visszavonult, a franciák megkezdték bekerítésüket. Jacques Lauriston francia hadosztálytábornok fel is szólította

²³ B. Meskó 710. o. – Az ulmi kitérésre vonatkozóan lásd a 3. számú lábjegyzetet.

²⁴ Gömöry 81. o.; Schmidt-Brentano 64. o.

megadásra Meskót, aki azonban tisztikarával egyetértésben a kitörés mellett döntött.²⁵ Ily módon nevéhez fűződik az 1809. évi háború magyarországi hadszínterének legjelentősebb császári-királyi vonatkozású haditette. A sikeres kitörést követően végrehajtott hosszú, kb. 630 kilométernyi menet során ugyanis, folyamatos elő- és utóvédharcok közepette, csoportosítása élén valamennyi támadóját legyőzte, egyúttal számos foglyot ejtett. Több száz császári-királyi katonát, illetve inszurgent ugyanakkor kiszabadított. Végül július 13-án vonult be Komáromba, ahol a Meskó-hadosztályt katonai tiszteletadással fogadta József nádor, Károly Ambrus hercegprímás, esztergomi érsek és a városban tartózkodó tábornokok. Meskó pedig tettéért elnyerte a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjét.²⁶ Ezzel pályafutásának csúcsára ért.

Fényes pályafutásából is látható, hogy rendkívül elszánt és kitartó ember volt, nem olyan, aki egykönnyen feladja a harcot. Annak, hogy végül mégis erre kényszerült, több oka is van. Az egészségi és ezzel együtt talán a pszichés állapota is jelentősen megromlott az 1809-es hadjáratot követően. A katonáskodás hosszú évtizedei többnyire súlyos nyomokat hagytak még a legkeményebb szervezetben is, így nem meglepő, hogy például a tisztek jelentős részét is, rokkantként helyezték nyugállományba.²⁷

Arról, hogy a hadi szolgálat mennyire megviselte a katonák egészségét, némi képet kaphatunk Meskó, családja számára hátrahagyott önéletírásából is. Az 1810. évhez kapcsolódóan az alábbi bejegyzést fűzte: „1810 januárjában vesztélyes ideglázat²⁸ szenvedtem el, melyet az oly fáradtságos (1809. évi – a szerző) hadjárat következtében kaptam, és több mint három hónapba telt, mire a gyógyulásom bekövetkezett.”²⁹ 1813 áprilisára vonatkozóan pedig a következőket írta: „...a bal lábamban erős reumatikus fájdalmaim támadtak, amelytől nagyon sokat szenvedtem és még most is szenvedek...”³⁰

A katonalét fáradalmait jól érzékeltetik a dunai monarchia utolsó nagy hadvezérének, gróf Josef von Radetzky tábornagnak a szavai is, aki azt írja visszaemlékezéseiben, hogy az 1813–1815. évi felszabadító háborúkat követően három esztendőre volt szüksége ahhoz, hogy teljesen kipihenje magát.³¹ Márpedig ő nyilvánvalóan elég erős szervezettel volt megáldva, ha utóbb még nyolcvanon túl is képes volt megmenteni a Habsburgok akkoriban igencsak roskadozó birodalmát.

Meskó 1813. április 7-én elnyerte az altábornagyi kinevezést.³² Az őszi hadjáratra készülve pedig, augusztus 2-án a gróf Johann Klenau lovassági tábornok parancsnoksága alatt lévő hadtest egyik könnyűhadosztályának élére helyezték, amelynek lovassága két huszárezredből, a 3. számú Ferdinánd, illetve a 12. számú Nádor-huszárezredből állt, egy-

²⁵ *Vízi* 195. o.; *Voith* 151. o.

²⁶ *Gömöry* 495. o.; *Vízi* 196., 199. o.; *Voith* 156–169. o.

²⁷ *Réfi* 2015. 99. o.

²⁸ A német eredetiben „Nerven fieber”-ként (lat. Febris nervosa) szereplő betegség ismertebb neve a kiütéses tífusz volt. A háború következtében hazánkban 1809–1810 folyamán országos járványt okozó megbetegedés magas lázzal indult, amely önkívülettel, a test tudatos irányításának elvesztésével, majd eszméletvesztéssel, végső esetben halállal járt. Lásd *Vízi* 223–224. o.

²⁹ *Meskó* 349. o. Az altábornagy kéziratban fennmaradt német nyelvű önéletírásából származó részletek a tanulmányban, a szerző fordításában kerülnek közlésre.

³⁰ *Meskó* 351. o.

³¹ *Radetzky* 76. o.

³² *Schmidt-Brentano* 64. o.

aránt hat-hat svadronnal.³³ Gyalogságát és tüzérségét ugyanakkor az 58. számú Beaulieugyalogezred három zászlóalja, a 12. számú német-bánati határőr-gyalogezred, a 13. számú oláh-illír határőr-gyalogezred és az 16. számú első oláh határőr-gyalogezred egy-egy zászlóalja, valamint két üteg alkotta. Az összlétszáma pedig mindösszesen 6643 főt tett ki.³⁴ Összetétele alapján tehát könnyűhadosztály volt, mindenekelőtt biztosítási feladatokra, előőrsszolgálatra és minden olyan feladatra, melyek különleges mozgékonytágot igényeltek. Alapvetően ún. kisháborús alkalmazásra, nem pedig csaták megvívására szánták. Ráadásul már augusztus 16-án elvezényelték Meskótól a Ferdinánd-huszárok alezredesi osztályát, vagyis két svadront a gróf Emanuel Mensdorff-Pouilly ezredes vezetése alatt felállított portyázó különítménybe.³⁵

Meskó augusztus 20-án kapott parancsot a Szászországba történő elvonulásra. Ennek megfelelően hadosztályával 22-én át is lépte a cseh-szász határt.³⁶

A szövetségesek célja először Lipcse volt, de mivel még 22-én délután elfogták gróf Gouvion Saint-Cyr marsall egy parancsörtisztjét, és a nála lévő iratokból megtudták, hogy Napóleon fő ereje nem Lipcse körül, hanem Lausitzban áll, Drezdát viszont csak Saint-Cyr hadteste védi, az ezután tartott haditanácson az útirány Drezda felé történő megváltoztatása mellett döntöttek.³⁷

A főszereg zöme, Klenau hadtestét kivéve 25-én jelent meg Drezda előtt, a támadást mégsem rendelték el. Pedig, az alkalom kedvezőnek tűnt, körülbelül négyszeres erőfölényben voltak Saint-Cyr hadtestével szemben. A helyzet azonban már másnap gyökeresen megváltozott, miután Napóleon, értesülvén az eseményekről, 23-án elhatározta, hogy főerejével Drezda támogatására siet, ahová a több mint 130 km-nyi út erőltetett menetben történő megtétele után már 26-án reggel kilenc órakor megérkezett.³⁸ Az elővédharcok után délután négy órakor hatalmas ágyútűzzel vette kezdetét a szövetségesek támadása.³⁹ Ez azonban nem hozta meg a kívánt eredményt, s így lehetővé vált a franciák számára, hogy este fél nyolc körül kibontakoztassák saját ellentámadásukat.⁴⁰ Rendkívül nehezítette a helyzetet az időközben beállt zuhogó eső, mely negyvenhárom órán át tartott. A katonák bőrig áztak, a kézi lőfegyverek használhatatlanná váltak, az agyagos talaj oly mértékben felázott, hogy az emberek és lovak egyaránt térdig süllyedtek.⁴¹ Végül kétnapi küzdelem után a franciák vitathatatlanul felülkerekedtek a szövetségeseken. Így Schwarzenberg 27-én délután elrendelte a visszavonulást Csehországba.⁴² A legnagyobb erőket a második napon vetették be a felek: a szövetségesek 160 000, a franciák 120 000 embert.⁴³ Azonban a franciák a városra és számos más jól védhető objektumra támaszkodva könnyen ellensúlyozták a szövetségesek csekély számbeli fölényét.

³³ A lovasszáhad megnevezése ekkoriban.

³⁴ *Dormándy* 97. o.; *Horstenau* 1911. 232. o.

³⁵ *Amon* 1893.; *Meskó* 352. o.

³⁶ *Meskó* 352–353. o.

³⁷ *Dormándy* 264–267. o.

³⁸ *Horsetzky* 239. o.

³⁹ *Horstenau* 1913. 212. o.

⁴⁰ *Dormándy* 449. o.

⁴¹ *Amon* 1882. 388. o.; *Kiss* 246. o.

⁴² *Bánlaky* 398. o.

⁴³ *Bánlaky* 396. o. – Ezzel szemben *Horsetzky* 200 ezer szövetségest említ 120 ezer franciával szemben. *Horsetzky* 239. o.

Említettük, hogy egyedül Klenau hadteste nem ért be 25-ére Drezdához. Ennek oka az volt, hogy a hadműveleti terv megváltoztatása, vagyis a Lipcse helyett, Drezda irányába történő előrenyomulás végrehajtása a főseregtől 90°-os teljes jobbra fordulást kívánt, ami négy napos menet kiterjedésű arcvonal esetében nem egyszerű manőver.

A Klenau-hadtest az elfordulás kezdetén a hadsereg balszárnyának legszélén volt, Wolkenstein vidékén, a Meskó-hadosztály pedig Chemnitz irányába előretolva. Míg azonban a jobbszárny csapatai alig egy napos menetre voltak az új, Dippoldiswalde központú összpontosítási körletről, addig Klenau hadtestének három napos menet távolságát kellett megtenniük, hogy elérjék azt.⁴⁴

A főparancsnokság pedig közben természetesen sürgött. Sietni kellett, hogy Drezdát elérjék, még mielőtt Napóleonnak sikerülne a száz főváros 20 000 főre becsült helyőrségét megerősíteni.

Klenau csapatai mindent megtettek, ami emberileg lehetséges volt, egész zászlóaljak tevékenykedtek, hogy a tüzérseget elszállítsák.⁴⁵ A hadtesttől érkező egyre kedvezőtlenebb jelentések következtében Schwarzenberg 25-én egy pihenőnapot engedélyezett a csapatok számára. Kivételt ez alól csak a hadtest elővédjét jelentő Meskó-hadosztály képezett, melynek ugyanis a kiadott rendelkezés értelmében az említett napon a tharandti erdőből Löbtauig kellett előrenyomulnia, hogy Drezdával szemben a főserég balszárnyát fedezze.⁴⁶

A hadosztály, noha Schwarzenberg sürgetésére, összes előőrseit be sem várva igyekezett Drezda felé, augusztus 25-e folyamán így is csak Naundorfot, vagyis a sűrű és szinte áthatolhatatlan tharandti erdő nyugati kijáratát érte el.⁴⁷

A hadosztály katonái és lovai három napja gyakorlatilag szakadatlan menetben voltak, és 100 km-t tettek meg a legrosszabb utakon kedvezőtlen időjárás mellett, a jég hideg éjszakákon alig néhány órát pihelve. Az embereken egy száraz ruhadarab sem volt, a cipők szakadtan lifegtek a lábakon, néhányan így ezeket egyszerűen eldobták, és helyette egy darab ökörbőrrel csavarták be a lábukat. A kenyér pedig, amelyet magukkal vittek átázott és megpenészesedett.⁴⁸

Az új szélén kimerülten pihenő hadosztály parancsnokához, miután a kijelölt célt nem érte el, 25-én este szigorú parancs érkezett Schwarzenbergtől: másnapra nyomuljon előre a Drezdánál lévő Schusterhäuserig. Meskó erre riadóztatta a csapatait, és úgy döntött, hogy a tharandti erdőt észak felé megkerülve nyomul előre. Az éjszakai menet meglehetősen keserves volt. Előző nap ugyan elállt az eső, azonban az utak talaját elmosta. Így még a Freiberg felé vezető úton is bokáig süllyedtek a sárba. A katonák éhesen és álmosan vonszolták magukat a koromsötétben. Végül azonban a merész éjszakai menetet sikerült végrehajtani. Így 26-án hajnali öt órakor, a gyalogságot egy órával megelőzve, a Nádorhuszárok beérkeztek Illéssy Sándor ezredes vezetésével Corbiz térségébe. Majd kiűzték a francia előőrseket Schusterhäuserből, végül a beérkező gyalogsággal együtt Cotta és Löbda falvakat is elfoglalták. Ezalatt Gosztonyi József ezredessel az élen két század Ferdi-

⁴⁴ Horstenau 1911. 191. o.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Uo. 192. o.

⁴⁷ Uo. 190. o.

⁴⁸ Uo.

nánd-huszár Dreschenhäuser településből verte ki az ellenséget.⁴⁹ Meskó így a szövetséges balszárny szélén foglalt állást.

Dél tájáig ezt követően nyugalom volt. Meskó viszont ekkor parancsot kapott egy dandár kikülönítésére Meissen irányába, az ottani híd lerombolására, és a hadsereg balszárnyának biztosítására.⁵⁰ Maximilian Paumgarten vezérőrnagy indult el a három határőr zászlóaljából álló dandárával, valamint a Nádor-huszárok első őrnagyi osztályával végrehajtani a feladatot. Útközben, a hadosztály felvonulása során, csatlakozott még hozzájuk, az előbbi biztosítása céljából kikülönített Dévay József őrnagy is a Ferdinánd-huszárok első őrnagyi osztályával együtt.⁵¹ A közvetlenül Meskó irányítása alatt álló csoportosítás így mindössze három zászlóalj Beaulieu-gyalogosra és a Ferdinánd-huszárok egy, illetve a Nádor-huszárok két osztályára, valamint két útegre csökkent.

Délután fél egykor Löbtauból küldött levelében Meskó sürgős erősítést kért a főparancsnoktól. Azt írta, hogy legalább egy gyalog- és egy lovasezredre van szüksége, hogy a feladatát biztonsággal teljesíteni tudja.⁵²

14 órakor a franciák támadást indítottak Löbda és Schusterhäuser helységek visszafoglalására, de Meskó maradék hadosztálya súlyos áldozatok árán visszavetette őket.⁵³ Sokat szenvedtek az ellenség ágyútűzétől is, ezért a huszárok megpróbálták néhányszor a francia útegek közelébe férkőzni, de próbálkozásaik eredménytelenül végződtek.⁵⁴

Szerencsére ezt követően a franciák is csak gyenge tüzelésre szorítkoztak. A küzdelemben így gyakorlatilag szünet állt be.

Közben egy újabb kellemetlen fejlemény is bekövetkezett: a francia állások irányából zúgó üdvrivalgás hallatszott, és felhangzott a kiáltás, amelytől az idő tájt a franciák valamennyi ellensége megremegett: „Vive l'empereur!” (Éljen a császár!). Napóleon ugyanis, aki már reggel kilenc óta Drezdában volt, megjelent Freibergnél. Személyesen akart meggyőződni arról, hogy Löbtau az ellenség kezében van.⁵⁵

Délután négykor megindult az általános támadás. Nem sokkal ezt megelőzően ugyanakkor aggasztó hír érkezett, miszerint a balszárny megerősítésére szánt Klenau-hadtest zömének beérkezésére továbbra sem lehet számítani. A szövetséges balszárnyon így mindössze 18 zászlóaljnyi gyalogság, valamint 24–26 svadronnyi lovasság állt szemben a franciák 24 zászlóaljával (a Razout-hadosztály 16 és az I. hadtest 8 zászlóalja) és legalább 50 svadronjával (Latour–Maubourg-lovashadosztály). Míg ugyanis a szövetséges hadvezetés a centrumot erősítette meg, addig Napóleon középen csak védekezésre rendezkedett be, és a szárnyakon próbálta meg a döntést kicsikarni.

Meskó az ellenség közeledtekor valamennyi előretolt egységét a Cottánál és Schusterhäusernél lévő állásokba vonta vissza. Hamarosan azonban ezeket is ki kellett ürítenie, és minden egységét a nyugatabbra lévő magaslatokon vonta össze.⁵⁶

⁴⁹ Amon 1876. 74. o.; Dormándy 279. o.; Horstenau 1911. 190., 198–200. o.

⁵⁰ AFA Karton-Nr. 1529. 1813-8-596.

⁵¹ Amon 1876. 74. o.; Amon 1893. 278. o.; Meskó 355. o.

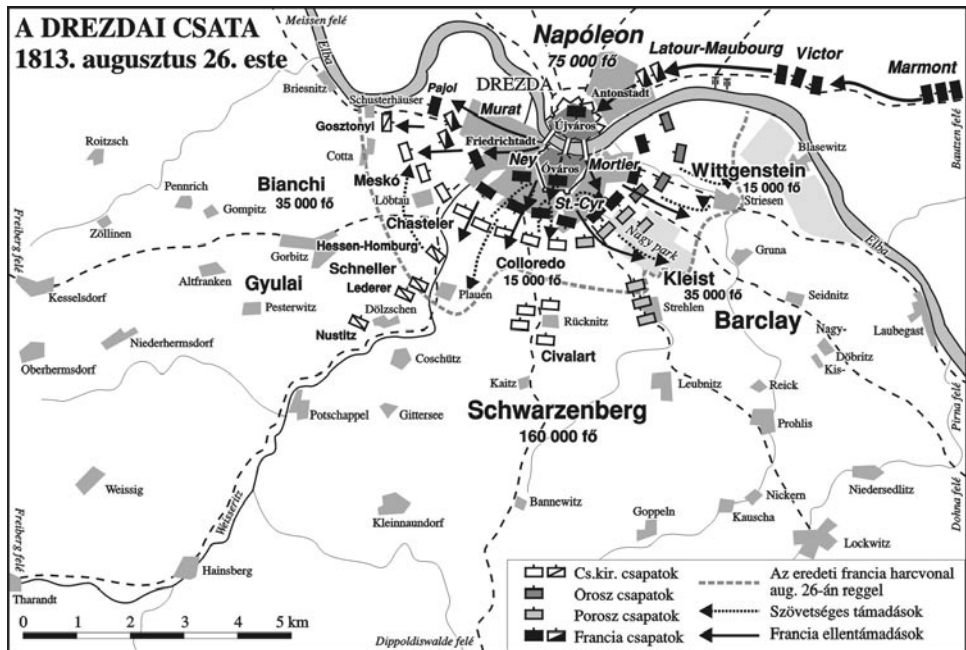
⁵² Meskó 357. o.

⁵³ Amon 1893. 279. o.

⁵⁴ Dormándy 280. o.

⁵⁵ Horstenau 1911. 203. o.

⁵⁶ Uo. 208., 211. o.

Az ellenséges lovasság vezére hamarosan fel is ismerte állásainak gyengeségét, és megpróbálta Meskót mindkét oldalon megkerülni, ami számos kemény lovas küzdelemhez vezetett. Közben azonban idevezényelték Schneller András altábornagy lovashadosztályát. Először a Hessen-Homburg-dandár huszárai értek ide, akik azonnal Meskó lovasságának segítségére siettek. Erre viszont újabb ellenséges lovasegységek vonultak fel, de hamarosan beérkezett a Schneller-hadosztály másik dandára is. Így végül Meskó és Schneller lovassága szilárdan tartotta állásait egészen a sötétség beálltáig.⁵⁷ Éjfélkor megint szakadni kezdett az eső, és egész nap el sem állt. Hajnalra ráadásul az egész tájat sűrű köd borította, amelyet csupán néhány pillanatra oszlatott szét egy-egy hűvös szellőkés.⁵⁸

Ez alatt Friedrichstadtnál, Joachim Murat, a nápolyi király⁵⁹ felsorakoztatta csapatait: 44 zászlóalj állt sűrű oszlopokban, 68 svadronnyi lovasság tömegben, valamint több mint 100 löveg arra készen, hogy rázúduljon a szövetséges balszárnyra.⁶⁰

Reggel hét óra előtt heves tüzérségi harc vette kezdetét, a küzdelem azonban három órán át csak ágyútüzre szorítkozott.

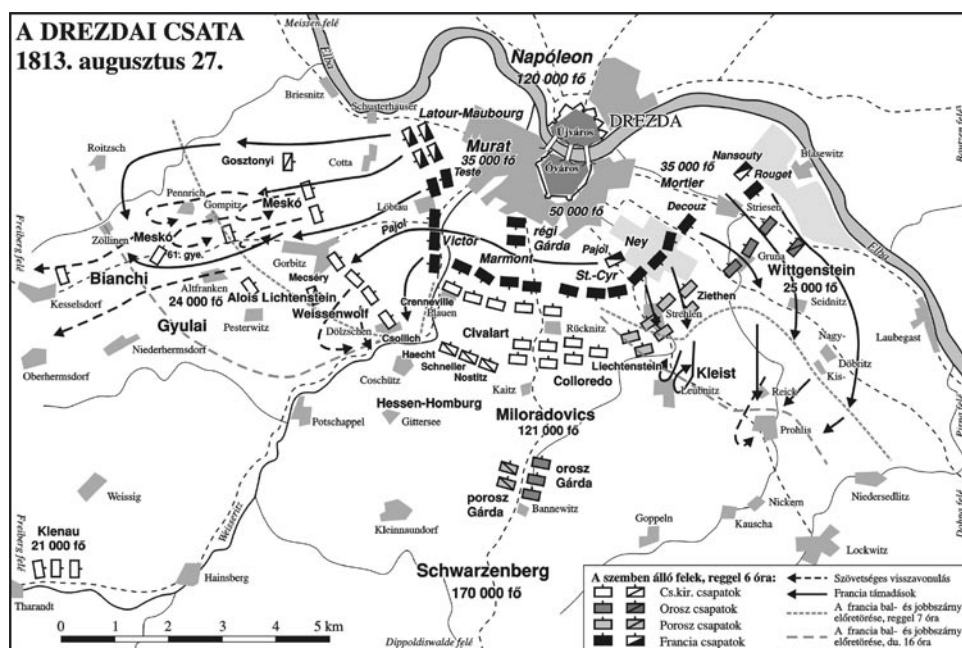
Tíz órától végül megindult a nagy erejű francia támadás, kritikus helyzetbe hozva az időközben Gorbitz térségébe húzódtott maradék Meskó-hadosztályt, amelynek helyzetét nehezítette, hogy a Schneller-lovashadosztályt még kora reggel elvezényelték. Meskó egy nappal korábbi kérésének részben eleget téve, ugyanakkor még a reggeli órákban erősítésként beérkezett a 61. számú Saint-Julien-gyalogezred, valamint a 7. számú Lotharingia-

⁵⁷ Amon 1880. 494. o.

⁵⁸ Horstenau 1911. 217. o.

⁵⁹ Joachim Murat marsall, Napóleon sógora 1808 és 1815 között I. Joachim néven Nápoly királya volt.

⁶⁰ Horstenau 1911. 217. o.

Lambesc-vértesezred egy svadronja.⁶¹ Klenau hadteste viszont, mivel gyakorlatilag bent ragadt a tharandti erdőben, továbbra sem volt sehol.

Dél körül Meskó Franz Oehm tábornoki századost menesztette Alois Liechtenstein herceg, altábornagyhoz hogy jelentse neki, a túlerejű támadás elől hamarosan kénytelen lesz visszavonulni.⁶²

Közben a balszárnyon számos gyalogezerd megkezdte a visszavonulást, közülük többen Meskó hadosztályának irányába, amelyet ekkorra a franciák gyakorlatilag elvágtak a balszárny többi csoportosításától. Meskók Gorbitztól nyugatra még bevárták az ellenséget, és szuronnyal némiképp vissza is szorították őket. Ezt követően azonban a lovasság és a tüzérség által fedezve megkezdtek a visszavonulást. A rossz időjárási és talajviszonyok miatt a franciák csak lassan tudták őket követni. Balra azonban időről időre ellenséges lovasság tűnt fel fenyegetően.⁶³

A hadosztály így eljutott Pennrich településen túlra, és közel került a megmeneküléshez, amikor egyszer csak magas, fess tábornoki tiszt bukkant fel a kötelék elővédje előtt. Gróf Theodor Baillet de Latour ezredes volt az,⁶⁴ aki a következő parancsot adta át az altábornagynak: a Meskó hadosztálynak, az egész balszárny érdekében egy lépést sem szabad hátrálnia, sőt, újra birtokba kell vennie a Pennrichnél lévő magaslatokat.⁶⁵

⁶¹ Amon 1876. 75–76. o.; Meskó 357. o.

⁶² Horstenau 1911. 223. o.

⁶³ Uo. 224. o.

⁶⁴ Az 1848. október 6-án tragikus véget ért későbbi tábornagy és osztrák hadügyminiszter.

⁶⁵ Horstenau 1911. 223. o.

A tábornok környezetében nagy zúgolódás támadt. Mindenki tudta, hogy ez a vesztséket jelenti. Meskó azonban rövid vívódás után a parancs teljesítése és a kilátástalan támadás mellett döntött. Illéssy ezredes, a Nádor-huszárok parancsnoka megpróbálta még lebeszél-
ni, de Meskó hajthatatlan maradt. A törzs tagjait az ezredekhez küldték, az altábornaggyal csak pár segédtsízt maradt.⁶⁶

Ami ezután következett arról kevés adat áll rendelkezésünkre, ráadásul ezek is részben ellentmondóak. Biztos tényként csak a végkifejletet közölhetjük. A Murat által vezetett nagy erejű lovassággal, melyet gyalogság és jelentős tüzérség is támogatott, kerültek szem-
be. Meskó, valamint gróf Friedrich Hoditz und Wolframitz, a Nádor-huszárok alezredese is fogságba esett. Akárcsak tíz kompánia⁶⁷ a 11. számú Rainer főherceg-, két zászlóalj (12 kompánia) a 16. számú Lusignan-, tíz kompánia a 61. számú Saint-Julien- és két zászlóalj (12 kompánia) a 62. számú Wacquand-Geozelles-gyalogezerdből, több zászlóval és néhány löveggel egyetemben.⁶⁸ Ezek azonban a Saint Julien-gyalogezred kivételével, melyet 26-án helyeztek Meskó alárendeltségébe, ténylegesen csak reggel érkezett be, szervezeten nem tartoztak a hadosztályba. A 11. és a 16. gyalogezred ugyanis herceg Alois Liechtenstein altábornagy hadosztályának Mumb-dandárába, a 62. gyalogezred pedig a lovag Anton Mayer von Heldensfeld altábornagy vezette hadosztály Czerwenka-dandárába tartozott, és csupán a menekülésük során csapódtak Meskóékhoz. A Meskó-hadosztály köteléké-
ben lévő egységek viszont az említett 61. gyalogezred kivételével, rendkívüli veszteségek árán ugyan, de elkerülték a fogságba esést. Leggyorsabban a huszárok rendezték sorai-
kat, áttörték az ellenséges lovasságon, és a heves üldözés ellenére sikerült elmenekülniük a tharandti erdőn át Freiburg irányába.⁶⁹ A közkeletű állítás, miszerint a Meskó-hadosztály egésze fogságba esett, ebben a formájában tehát semmi esetre sem helytálló.

Ami ugyanakkor magának Meskónak az elfogását illeti, a leginkább elterjedt verzió szerint az altábornagy a küzdelem során egy ellenséges lovas alakulatot császári-királyi svalizséréknek nézett, és tévedésből a karjaikba rohant. Majd rövid küzdelem után sebe-
sülten fogságba esett, a néhány szakasz huszárral a segítségére siető Hoditz alezreddel egyetemben.⁷⁰

Maga a tábornok a következőképpen emlékszik az eseményekre:

„Amikor azonban másodszor előrenyomultunk, már kiterjedt vonalakban felvonult el-
lenséges lovassággal találtuk magunkat szemben. A nápolyi király⁷¹ állt ott 15 lovasezred-
del, valamint talán 40 nagy löveg, mögöttük pedig rengeteg, széles oszlopokban menetelő
gyalogos. Egy dragonyos- és egy vértesezred azon nyomban kevéske huszáromra támadt,
és vissza is vetette őket, jóllehet én magam még velük együtt vágtában támadtam, miu-
tán azonban visszavertek minket, a lovam pedig e támadás során egy szétrobbanó gránát
darabjától a bal combján megsebesült, a Reinert-gyalogosok⁷² egyik oszlopához vettem
magam, a lovasság azonban ezt is azonnal körbevette, majd ily módon fogságba ejtette.

Én megmentettem ezt az oszlopot a teljes lekaszabolástól, miután a katonák már löni
sem tudtak, mivel a 24 órás esőtől egyrészt maguk is átáztak, másrészt a lőfegyvereik

⁶⁶ AFA Karton-Nr. 1529. 1813-8-609; *Horstenau* 1913. 283. o.

⁶⁷ A gyalogoszázad korabeli megnevezése.

⁶⁸ *Horstenau* 1911. 227. o.

⁶⁹ *Amon* 1876. 77. o.

⁷⁰ *Horstenau* 1913. 133. o.

⁷¹ Joachim Murat marsall.

⁷² Helyesen a 11. számú Rainer-főherceg gyalogezred.

is olyannyira átnedvesedtek, hogy már nem sültek el, ez a gyalogságot zavarodottá tette, az ellenséges lovasságot viszont támadása folytatására sarkallta. Az ellenséges lovasság legalább 7-8000 főnyi erővel bírt, ami elegendőnek bizonyult, hogy ezen hosszú és széles síkon minden oszlopot megkerüljön, azokat bekerítse és egyiket a másik után foglyul ejtse és ugyanígy a lövegeket is elfoglalja. Miután a kevés lovasságot előzőleg messze visszavetették, a gyalogságnál pedig egy fegyver sem működött, és nem gondoltak már a szurony-nal való védekezésre sem.”⁷³

Állítása szerint tehát a Rainer-gyalogosokkal együtt esett fogságba. A gyalogezred ezredtörténete szerint ugyanakkor Meskó előbb esett fogságba, mint az ezred tíz kompániája.⁷⁴ Elgondolkodtató ugyanakkor a tábornok azon mondata, miszerint „Én megmentettem ezt az oszlopot a teljes lekasabolástól”. Ez akár arra is utalhat, hogy ő kezdeményezte a megadást. Vagyis az egyenlőtlen és teljességgel reménytelen küzdelemben, józan parancsnokként, mindaddig makulátlan hírnevének feláldozása árán is megpróbált véget vetni a katonák értelmetlen pusztulásának.

Mindenesetre akár megadta magát az említett gyalogezred élén, akár más módon esett fogságba, nem vethető szemére a felelősség, miután előzőleg mindent megtett, ami emberileg lehetséges, végül pedig kilátástalan, esélytelen helyzetbe került.

A véres csatát követően, késő délután a franciák a nagyszámú foglyot hosszú sorokban Drezdába kísérték. Magát Meskót pedig még aznap este a császár elé vezették. A küzdelemben megsérült tábornok, akinek sebeit azonban ekkorra már ellátták és bekötötték, kérte becsületszóra történő elengedését. Erre viszont Napóleon, a tolmácsként közreműködő Karl Friedrich Wilhelm von Gersdorff százsz altábornagy beszámolója szerint, meglehetősen gúnyosan csak annyit mondott:

„Nem foszthatok meg egy osztrák tábornokot attól a lehetőségtől, hogy Franciaország fővárosában kezet csókolhasson uralkodója lányának.” Majd ily módon el is bocsátotta.⁷⁵

Meskót ezt követően Franciaországba szállították, ahol Bloisban raboskodott.⁷⁶ Félévnyi hadifogságából majd csak a háború lezárását követően, 1814 tavaszának végén térhetett haza. Itthon azonban hadbíróági vizsgálat várt rá.⁷⁷ A tábornokot és több tanút is kihallgattak az ügyben.⁷⁸ Végül azonban a Napóleon feletti győzelem euforikus hangulatában a császár parancsára a vizsgálatot leállították. Meskót, 1814. november 1-jei hatállyal, kényszernyugdíjazták.⁷⁹

Ezt követően Kőszegre költözött, ahol a megtépzott hírnevű hős rövidesen, 1815. augusztus 29-én elhunyt.

Haláláról és végső búcsúztatásáról a *Pressburger Zeitung* is beszámolt. E szerint hosszú, súlyos betegség nyomán bekövetkezett elhunytát követően, 1815. szeptember 1-jén, Vlasics Ferenc vezérőrnagy által vezényelt katonai tiszteletadás mellett temették el, rangjához és dicső pályafutásához méltó módon.⁸⁰

⁷³ *Meskó* 360–361. o.

⁷⁴ Vö.: *Jaeger* 238. o.

⁷⁵ *Falkenstein* 53–54. o.

⁷⁶ 1813. október 31-én innen keltezett levele legalábbis erre utal. Lásd: HKR Prot. 1814 Dep. Lit. G 191.

⁷⁷ *Horstenau*, 1913. 298–299. o.

⁷⁸ Lásd: AFA Karton-Nr. 1529. 1813-8-594 bis 610.

⁷⁹ *Horstenau* 1913. 299. o.; Staab Buch 10. 1815 Undienende Generalitat 4964–4965. o.

⁸⁰ *Pressburger Zeitung*, 1815. (szeptember 26.) 76. sz. 1. o.

A „Meskó-ügy” egy évszázadon át sötét folt maradt az ausztriai hadtörténetírásban. Edmund Glaise von Horsteneu⁸¹ próbálta meg tisztázni a tábornok ekkor játszott szerepét. A Meskóról szóló néhány életrajz ugyanakkor röviden intézte el ezt az epizódot a dicsőséges pályafutás részletesen ismertetett többi fejezete mellett.⁸² Néhány leírás, illetve általánosabb összefoglalás ugyanakkor a drezdai csata ismertetése kapcsán komoly ténybeli tévedéseket közöl a hadosztályal kapcsolatban, sőt esetenként még Meskót is felelőssé teszi.⁸³

Véleményünk szerint ugyanakkor a drezdai eset sokkal inkább a hadvezetés tapasztalatlanságának, a körülmények szerencsétlen alakulásának és a hatalmas haderő korabeli viszonyok közötti nehézkes irányíthatóságának a rovására írható,⁸⁴ mintsem Meskóéra, akinek katonai becsületén és emlékéen a kilátástalan helyzetben bekövetkezett, elkerülhetetlen fogságba esése sem ejthet letörölhetetlen foltot.

⁸¹ Az osztrák hadtudós és katona személyére ugyan sötét árnyékot vet, hogy utóbb, a náciizmus előretörésével fokozottan exponálta magát a szélsőjobb mellett. Minek következtében a második világháború után háborús bűnösnek ítélték. Véleményünk szerint ez ugyanakkor nem befolyásolhatja magas színvonalú tudományos tevékenységének megítélését.

⁸² *B. Meskó* 710. o.; *Voith* 152. o.

⁸³ Így például a korszakkal foglalkozó egyik legnevesebb kortárs történész, Dominic Lieven gyakorlatilag a szövetségesek teljes, 15 000 fős veszteségét Meskó nyakába varrja. Holott, mint láttuk, hadosztályának teljes létszáma a hadjárat kezdetén is alig haladta meg a 6000 főt. Embereit ráadásul tapasztalatlanoknak és nem megfelelően kiképzetteknek tartja. Továbbá, bár elismeri a hadvezetés hibáit és az irányítás nehézségeit, mégis arra jut, hogy Meskó és törzstisztjei, ha jobban vezették volna csapataikat, nagyrészt elkerülhették volna sorsukat. Utóbbi megállapítását ugyanakkor semmilyen magyarázattal nem támasztja alá. Vö.: *Lieven* 476–477., 510. o.

⁸⁴ Az irányítást a néhány év alatt hatalmasra duzzadt hadsereg létszám alaposan próbára tette. A korabeli, korlátozott hírközlési lehetőségek és a táborok kezdeti tapasztalatlansága következtében a parancsok gyakran késve érkeztek, a hadvezetés pedig sokszor a csapatok pontos hollétével sem volt tisztában. Ráadásul mindezt tovább tetézték a szövetségesek között meglévő ellentétek is.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

AFA	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Alte Feldakten
HKR	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wiener Hofkriegsrat
Meskó	Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár Quart. Germ. 1294. Kurze Darstellung der Lebensgeschichte des Generalen Baron Mesko geschrieben bloss für die Nachkommenschaft seiner eigenen Familie.
Meskó-család	Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár Fol. Hung. 1355. „A Felső-Kubini Meskó Család Leszármazása és Történeti Emlékei. A család okmányai alapján és Iglói Szontágh Dániel munkája segítségével összeállította Felső-Kubini Meskó Márton. Mező Berény, 1894.
ML	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Musterlisten
MMThO	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Archiv des Militär-Maria Theresien-Ordens
ST	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Standestabellen
Staab Buch	Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Versorgungsunterlagen, Staabsbücher

BIBLIOGRÁFIA

- Amon* 1876. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k.k. 12. Huszaren-Regiments. 1850-1875 Graf Haller. 1875 von Fratricsevics. Wien, 1876.
- Amon* 1882. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k.k. Huszaren-Regimentes Freiherr von Edelsheim-Gyulai Nr. 4. Von seiner Errichtung 1734-1882. Wien, 1882.
- Amon* 1893. *Amon von Treuenfest, Gustav Ritter*: Geschichte des k.k. Hußaren-Regimentes Nr. 3. Feldmarschall Andreas Graf Hadik von Futak. Wien, 1893.
- Bánlaky* *Bánlaky József, doberdói*: A magyar nemzet hadtörténelme. Huszadik rész. A francia háborúk időszaka. 1792-1815. Budapest, 1941.
- Bodart* *Bodart, Gaston*: Militär-historisches Kriegs-Lexikon (1618-1905). Wien und Leipzig, 1908.
- B. Meskó* *B. Meskó József*. *Magyar Néplap*, 1857. október 31. 694-695. o.; november 4. 702-703. o.; november 7. 710-711. o.
- Dormándy* *Dormándy Géza*: Magyar csapatok az 1813. évi drezdai csatában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 15. (1914) 76-113., 262-281., 442-457. o.
- Falkenstein* *Falkenstein Karl*: Karl Friedrich Wilhelm von Gersdorff. In: *Zeitgenossen*. Ein biographisches Magazin für die Geschichte unserer Zeit. Dritte Reihe. Herausgegeben von *Friedrich Christian August Hasse*. V. Band. Lipsce, 1836. XXXVII. 1-70. o.
- Geschichte des Husaren-Regiments Nr. 7. 1914. Geschichte des k. und k. Husaren-Regiments Wilhelm II. Deutscher Kaiser und König von Preußen Nr. 7. 1798-1914. Wien, 1914.
- Gömöry* *Gömöry Gusztáv*: Az 1809. évi magyar nemesi felkelés. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2. (1889) 79-100.; 233-243., 484-501. o.

- Gramm* *Gramm, Ernst Rainer*: „Der unglückliche Mack”. „Aufstieg und Fall des Karl Mack von Leiberich”. Universität Wien, 2008. Dissertation
- Hausser* *Hausser Henrik*: Az 1813. évi események rövid vázlata. *Magyar Katonai Közlöny*, 6 (1913) 855–863. o.
- Horsetzky* *Horsetzky, Adolf von*: Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigsten Feldzüge in Europa seit 1792. Sechste, neubearbeitete Auflage. Wien, 1905.
- Horstenau* 1911. [Glaise von] *Horstenau, Edmund*: Die Division Mesko bei Dresden 1813. *ÖMZ* 1911. 2. Heft. 189–232. o.
- Horstenau*, 1913. *Glaise von Horstenau, Edmund*: Feldzug von Dresden. Wien, 1913. (Geschichte der Kämpfe Österreichs. Kriege unter der Regierung des Kaisers Franz. Befreiungskrieg 1813 und 1814. III. Bd.)
- Jaeger* [*Jaeger, Franz*.:] Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Georg Prinz von Sachsen Nr. 11. Teschen, 1879.
- Kempelen* *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. I–XI. k. Budapest, 1911–1932.
- Kiss* *Kiss Károly*: Magyar alvitézek hőstettei. (Magyar Hírmondó) Budapest, 1984.
- Lieven* *Lieven, Dominic*: Russland gegen Napoleon. Die Schlacht um Europa. (Aus dem Englischen übertragen von Helmut Ettinger.) München, 2011.
- Liptai – Borus* Magyarország hadtörténete két kötetben. I. A honfoglalástól a kiegyezésig. Főszerk. *Liptai Ervin*. Szerk. *Borus József*. Budapest, 1984.
- Mont Cenis megvétele *A Mont Cenis megvétele egy magyar huszár-őrnagy által. Hadtörténelmi Közlemények*, 7. (1894) 131–132. o.
- Nagy* *Nagy István*: Az austerlitz-i csata. *Aetas*, 16. (2001) 2. sz. 50–79. o.
- Radetzky* Erinnerungen aus dem Leben des FM Grafen Radetzky. Eine Selbstbiographie. In: Mittheilungen des k. und k. Kriegsarchivs. Neue Folge I. Band. Wien, 1887. 3–79. o.
- Réfi* 2005. *Réfi Attila*: Egy legendás vasi huszár. Hertelendy Gábor, 1742–1820. *Vasi Honismereti és Helytörténelmi Közlemények*, 32. (2005) 4. sz. 36–52. o.
- Réfi* 2014. *Réfi Attila*: A császári–királyi huszárság törzstiszti kara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korában (1792–1815). Budapest–Sárvár, 2014.
- Schmidt-Brentano* *Schmidt-Brentano, Antonio*: Kaiserliche und k.k. Generale (1618–1815). Österreichisches Staatsarchiv, 2006.
- Vizi* *Vizi László Tamás*: „Kövess példájokat vitéz eleidnek...” A magyar nemesi felkelés a francia háborúk időszakában, különös tekintettel Székesfehérvár és Fejér vármegye inszurrekciós szerepére. Székesfehérvár, 2014.
- Voith* Voith Ferdinand vezérkari őrnagy emlékirata Meskó tábornok visszavonulásáról az 1809. évi győri csata után. *Hadtörténelmi Közlemények*, 7. (1894) 149–169. o.
- Wurzbach* *Constantin Wurzbach*: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaeserstaate und in seinen Kronländer gelebt haben. Siebzehter Teil. Maroevic – Meszlenn. Wien, 1867.
- Zichy* *Zichy Antal*: Gróf Széchenyi István életrajza, 1896–1897. Első kötet. (Magyar Történelmi Életrajzok) Budapest, 1896.